

De Profeet Daniël

Tweegesprek tussen Gert van de Weerd en Henk Schouten

Aflevering 4: Daniël; hoofdstuk 3

Bijbelvertaling uit: Weerd, De Profeet Daniël

Daniël 3 bevat de geschiedenis van Sadrach, Mesach en Abednego, die door goddelijk ingrijpen uit een vurige oven gered werden. Met deze daad verwierven zij zich een plaats onder de helden van het volk Israël, naast bijvoorbeeld de richter Simson en de profeet Elia. De onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van Sadrach, Mesach en Abednego aan Gods wetten was door de eeuwen heen een bron van inspiratie voor vele joden, om vol te kunnen houden in verdrukking en God niet te verloochenen. In Joodse geschriften heten zij rechtvaardigen, wat de hoogste lof inhoudt.

Daniël 3:1-7 Het beeld van goud

Het verhaal van hoofdstuk 3 speelt zich af rond een enorm beeld, dat koning Nebukadnezar in de vlakte van Dura oprichtte. Een dergelijke vorm van persoonsverheerlijking was niet ongewoon onder oosterse monarchen van zijn stuur, dus daarin ligt geen speciale betekenis. Die vinden we in de verbinding, die we kunnen leggen met het beeld uit de droom, zoals beschreven staat in hoofdstuk 2.

De oprichting en aanbidding van het gouden beeld was een daad van hoogmoed, die de bedoeling had om de glorie en macht van koning Nebukadnezar en zijn wereldrijk te benadrukken. In de droom van hoofdstuk 2 was Nebukadnezar het gouden hoofd. Goud was dus het symbool voor Babylon. Dat rijk zou echter vergaan en opgevolgd worden door het zilver, dat is het rijk der Meden en Perzen. Hoewel koning Nebukadnezar in hoofdstuk 2 kennelijk de strekking van de droom aanvaart, blijkt uit de constructie van het beeld dat hij nu heel andere gedachten koestert. Het is geheel van goud en dat suggereert dat zijn dynastie voor altijd zou bestaan en niet opgevolgd zou worden door een ander rijk.

Staatsgodsdienst

Religie en staat in één lichaam versmolten. Dat zal het kenmerk zijn van het rijk van de antichrist in de Eindtijd. Dat was ook het kenmerk van het rijk van koning Nebukadnezar en vele heersers na hem hebben hetzelfde doel nagestreefd. In de London Times stond, op 29 juli, 1936, een interview met Baldur von Schirach, een belangrijke politieke figuur in Hitler-Duitsland. Daarin stond het volgende uitspraak van hem geschreven:

Men kan geen goede Duitser zijn en terzelfder tijd God ontkennen, want een openlijke belijdenis van het geloof in het eeuwige Duitsland is terzelfder tijd een belijdenis van het geloof in de eeuwige God. Als we leven als echte Duitsers, leven we volgens Gods wetten. Een ieder die Adolf Hitler, de Führer, dient, dient Duitsland. En een ieder die Duitsland dient, dient God.

Deze woorden zullen in de Eindtijd nogmaals gehoord worden. De spreker is bekend: de valse profeet.

Daniël 3:8-18 **Zij handelden volgens de wet**

Het gedrag van de drie vrienden van Daniël is in overeenstemming met de wet van Mozes, Exodus 20:4 en 5. Het sluit bovendien aan bij hun levenswijze, zoals we die kennen van het begin van hun loopbaan toen zij weigerden verontreinigd voedsel te eten (hoofdstuk 1). Ze blijken dus opmerkelijk standvastig. De drie vrienden staan heel alleen tegenover een vijandige wereld. Dat overkwam ook de oude kerkvader Anastasius, toen hij voor de Romeinse keizer stond. Deze sprak dreigend: *De gehele wereld is tegen u!* Anastasius wist dat zijn leven op het spel stond. Toch gaf hij het nooit vergeten antwoord: *Dan ben ik tegen de wereld.*

Amoreel Politiek Gekonkel

De aanklacht wordt listig ingekleed. Eerst wordt de inbreuk op 's konings bevel gememoreerd, daarna dat de goden daarmee ontriefd werden. Tenslotte, dat daarmee het hele idee van de ceremonie rond het beeld in feite belachelijk gemaakt wordt. Dus betreft het ook nog een aantasting van het staatsbelang.

Aan het woord zijn doorgewinterde politici, die precies weten hoe zij de koning moeten bespelen en die langs deze weg rivalen proberen uit te schakelen.

Einde vers 15: ***En wie is dan de god die u uit mijn handen kan verlossen?***

Met deze uitspraak daagt koning Nebukadnezar de hoogheilige God uit en dat blijft niet zonder gevolgen.

De drie doen geen enkele poging om koning Nebukadnezar terwille te zijn. De grootheid en heiligheid van hun God zijn nu in het geding. Die laten geen gemarchandeer toe.

Daniël 3:19-25 **Door Goddelijk ingrijpen Gered**

Je ziet het tafereel voor je. Koning Nebukadnezar en zijn raadgevers zien in de verte de vurige oven waarvan de ingang kennelijk naar hen toegekeerd is. In die laaiende vuurhaard kan niets meer leven, toch ziet Nebukadnezar enige personen die, zo blijkt uit vers 25, vrij in de vurige oven rondlopen.

Zorgvuldig vermeldt Daniël in vers 23 en 24, dat de drie vrienden gebonden waren. Die boeien blijken in vers 25 niet meer aanwezig. Er is bovendien nog een vierde persoon bijgekomen. De manier van omschrijven zegt ons dat het een stralende gestalte is (***als een zoon der goden***). Vers 28 leert ons, dat deze een engel is. Volgens joodse bronnen was het de aartsengel Gabriël.

Daniël 3:26-28 **Een slimme Koning**

Koning Nebukadnezar is iemand, die zijn verlies onmiddellijk durft te nemen. Dat bestempelt hem tot een geweldig manager en dat verklaart tevens zijn grote succes. Hij weet dat hij is overtroefd en past zich direct aan, uiteraard met als doel de situatie in zijn voordeel wijzigen.

Wat dan plaats(vers 27) vindt is voorspelbaar en heel menselijk. Opgewonden door het ongelooflijke mirakel dat ze aanschouwd hebben, drommen de 'groten' van het rijk om de drie vrienden heen. Niets aan hen geeft enige aanwijzing dat zij in het vuur gelopen hebben.

Daniël 3:28-29 **Opportunisme van de hoogste plank**

Het opportunisme van koning Nebukadnezar is haast adembenemend. Haast instinctief annexeert hij de

'nieuwe god' en keert aldus de dreigende catastrofe tot z'n voordeel. Bij zulk een ommezwaai hoort natuurlijk een passende beloning voor de hoofdpersonen in dit drama. Zij klimmen hoger in de hiërarchie van het Babylonische rijk.

De profetische boodschap van Daniël 3

Het is waarschijnlijk, dat we dit hoofdstuk ook typologisch dienen te verstaan. Het gouden beeld van Nebukadnezar doet sterk denken aan het beeld van het beest, dat we in Openbaring 13, Daniël 8:24 en 12:11 beschreven vinden. Ook daar is sprake van een verplichting voor iedereen om dit beeld te aanbidden, op straffe des doods. De drie vrienden typeren, in die context, dus het gelovig overblijfsel van Israël, dat door God zelf beschermd zal worden, maar ook in het vuur gebracht zal worden om hen te louteren. Koning Nebukadnezar zelf is het type van de antichrist (Openbaring 13:5), want ook hij lastert de Almachtige (vers 15): **Wie dan is de god, die u kan redden uit mijn handen?**

Rest natuurlijk nog de vraag wie of wat de profeet Daniël dan wel typeert. Wel, **die blijkt afwezig te zijn**. Dus ligt het wel voor de hand hierin de gemeente van Christus te zien die voor de beproeving van De Grote Verdrukking (= de oven) bewaard zal blijven door middel van de Opname.

We hebben wat tijd over. Dat vullen we met een bespreking over boeken, die in de Hemel aangehouden worden en die later in deze serie ter sprake komen.

Excurs 14: Boeken in de Hemel

Jesaja 4:3 spreekt over een boek (of boekrol), waarin de namen staan van hen die *in Jeruzalem ten leven zijn opgetekend*. Daar spreekt ook Ezechiël 13:9 (HSV) over:

Mijn hand zal tegen de profeten zijn die valse visioenen zien en leugen waarzeggen. Zij zullen niet tot de kring van Mijn volk behoren, zij worden niet ingeschreven in het register

van het huis van Israël, en komen niet in het land van Israël. Dan zult u weten dat Ik de Heere HEERE ben.

Uit deze tekst blijkt, dat Jahweh een boek laat bijhouden, waarin de namen staan van de leden van **het huis van Israël**. Ook op andere plaatsen wordt over hemelse boeken geschreven.

Exodus 32:32 en 33 (HSV):

Nu dan, of U toch hun zonden wilde vergeven! Maar indien niet, schrap mij alstublieft uit Uw boek, dat U geschreven hebt. Toen zei de HEERE tegen Mozes: Wie tegen Mij zondigt, zal Ik uit Mijn boek schrappen.

Psalm 56:9 (HSV):

Ú hebt mijn omzwervingen geteld; doe mijn tranen in Uw kruik. Staan zij niet in Uw register?

Psalm 69:28 en 29 (HSV):

Voeg misdaad bij hun misdaad, laat hen niet komen tot Uw gerechtigheid. Laat hen uitgewist worden uit het boek des levens, laat hen bij de rechtvaardigen niet opgeschreven worden.

Jesaja 4:3 (HSV):

Dan zal het gebeuren dat wie in Sion overgebleven is, en wie in Jeruzalem overgelaten is, heilig genoemd zal worden, een ieder die in Jeruzalem ten leven opgeschreven is.

Ezechiël 13:9 (HSV):

Mijn hand zal tegen de profeten zijn die valse visioenen zien en leugen waarzeggen. Zij zullen niet tot de kring van Mijn volk behoren, zij worden niet ingeschreven in het register van het huis van Israël, en komen niet in het land van Israël. Dan zult u weten dat Ik de Heere HEERE ben.

Daniël 12:1 (HSV):

In die tijd zal uw volk ontkomen: ieder die gevonden wordt, opgeschreven in het boek.

Maleachi 3:16 en 17 (HSV): Vers 16a – tussen {} – is aangepast aan de NIVIHEOT-grondtekst.

{Toen overlegden zij die de HEERE vrezen, ieder met zijn naaste: De HEERE sloeg er acht op en luisterde.} Er is een gedenkboek geschreven voor Zijn aangezicht, voor wie de HEERE vrezen en wie Zijn Naam hoogachten. En zij zullen voor Mij, zegt de HEERE van de legermachten, op de dag die Ik maken zal, een persoonlijk eigendom zijn. Ik zal hen sparen, zoals een man zijn zoon spaart die hem dient.

Lucas 10:20 (HSV):

Verblijd u echter niet daarover dat de geesten aan u onderworpen zijn, maar verblijd u erover dat uw namen opgeschreven zijn in de hemel.

Filippenzen 4:3 (NBV):

En u, trouwe vriend, vraag ik hen te helpen. Ze hebben samen met mij voor het evangelie gestreden, evenals Clemens en mijn overige medewerkers, van wie de namen in het boek van het leven staan.

Hebreeën 12:22-24 (HSV):

Maar u bent genaderd tot de berg Sion en tot de stad van de levende God, tot het hemelse Jeruzalem en tot tienduizendtallen van engelen, tot een feestelijke vergadering en de gemeente van de eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn, en tot God, de Rechter over allen, en tot de geesten van de rechtvaardigen, die tot volmaaktheid zijn gekomen, en tot de Middelaar van het nieuwe verbond, Jezus, en tot het bloed van de besprenging, dat van betere dingen spreekt dan dat van Abel.

Openbaring 3:5 (HSV):

Wie overwint, zal bekleed worden met witte kleren en ik zal zijn naam beslist niet uitwissen uit het boek des levens, maar ik zal zijn naam belijden voor Mijn Vader en voor Zijn engelen.

Openbaring 5:1 (HSV):

En ik zag in de rechterhand van Hem Die op de troon zat, een boekrol, van binnen en van buiten beschreven, verzegeld met zeven zegels.

Openbaring 13:8 (HSV):

En allen die op de aarde wonen, zullen het aanbidden, althans van wie de namen niet zijn geschreven in het boek des levens van het Lam Dat geslacht is, van de grondlegging van de wereld af.

Openbaring 17:8 (HSV):

Het beest dat u gezien hebt, was en is niet; en het zal opkomen uit de afgrond en naar het verderf gaan. En zij die op de aarde wonen, van wie niet vanaf de grondlegging van de wereld de naam geschreven staat in het boek des levens, zullen zich verwonderen als zij het beest zien, dat was en niet is, hoewel het er toch is.

Openbaring 20:12 (HSV):

En de boeken werden geopend en nog een ander boek werd geopend, namelijk het boek des levens. En de doden werden geoordeeld overeenkomstig wat in de boeken geschreven stond, naar hun werken.

Openbaring 21:27 (HSV):

Al wat onrein is, zal er niet inkomen, en ook niemand die zich bezighoudt met gruwelen en leugens, maar alleen zij die geschreven zijn in het boek des levens van het Lam.

Openbaring 22:19 (HSV):

En als iemand afdoet van de woorden van het boek van deze profetie, zal God zijn deel afdoen van het boek des levens, en van de heilige stad, van de dingen die in dit boek geschreven zijn.

Drie Hemels Boeken

Voorgaande teksten brengen ons tot de conclusie, dat er drie hemelse boeken bestaan.

1A. Het Boek des Levens

Alle mensen die ooit bestaan hebben of zullen bestaan, worden ingeschreven in het Boek des Levens. Allen?... Jazeker, want de Bijbel spreekt uitsluitend over de mogelijkheid dat iemand uit het boek verwijderd wordt. Nooit over voorwaarden die wel of niet tot inschrijving leiden. In het Boek des Levens staan dus zowel zondige als rechtvaardige mensen opgetekend (Psalm 69:29, Openbaring 20:12). Aangezien de Bijbel slechts twee bestemmingen in het hiernamaals leert, namelijk: Verloren gaan of behouden worden, is de onvermijdelijke conclusie dat in principe elke aardbewoner, die ooit geboren werd of zal worden, behouden kan worden ¹⁾. Psalm 139:16 (HSV) spreekt daarover:

Uw ogen hebben mijn ongevormd begin gezien, en zij allen werden in Uw boek beschreven, de

dagen dat zij gevormd werden, toen er nog niet één van hen bestond.

Volgens Psalm 139:16 wordt een mens bij de conceptie ingeschreven in het Boek des Levens en dat gebeurt zo sinds de eerste mens op aarde kwam (Openbaring 13:8 en 17:8) ²⁾. Een abortus verwijderd dus geen redeloos embryo, maar doodt een mens waar de Hoogheilige zelf de levensadem (= intelligentie) aan geschonken heeft (Genesis 2:7).

Ieder mens ontvangt bij de conceptie dus een aantal goddelijke genen (Psalm 8:6) en wordt daarom opgetekend in het Boek des Levens. Die conclusie vormt eens te meer een aanklacht tegen de goddeloze praktijken op dit gebied.

¹⁾ Dit betreft geen Alverzoening in de zin van generaal pardon. Hier speelt de rechtvaardigheid van God. Ieder mens kan in principe zalig worden. Niemand is op voorhand uitgesloten van Gods liefde (1 Timothëus 2:4 en 2 Petrus 3:9). Wel is sprake van gradaties in heerlijkheid voor hen die behouden worden (1 Korintiërs 3:12-15 / Openbaring 22:12). Voor de heidenen (of onwetenden) geldt Romeinen 2:14-16. Zij worden geoordeeld op basis van hun geweten.

²⁾ In Openbaring 13:8 en 17:8 wordt in sommige vertalingen de suggestie gewekt, dat alle mensen reeds ingeschreven werden vóór de schepping – wat strijdig is met Psalm 139:16 – en aldus wordt het vaak uitgelegd. Maar, zo staat het niet in de grondtekst. In Openbaring 13:8 staat: *In het boek van het leven van het lam geslacht zijnde, vanaf grondlegging van wereld.* Dat houdt dus in dat het sterven van Christus, dat ons verzoent met Jahweh, al in de vroegste tijden is toegezegd en zo verklaren de Kanttekenars van de Statenvertaling deze tekst. Grammaticaal ziet de verwijzing *vanaf grondlegging van de wereld* op de gehele titel van het boek (niet slechts op *het lam*, zoals exegeten ook wel stellen). De paralleltekst in Openbaring 17:8 is niet anders van structuur. Daar staat: *Van wie niet geschreven zijn de namen in het boek van het leven, vanaf grondlegging van wereld.* Dus ook daar ziet de term *grondlegging van wereld* op *het boek*, niet op *de namen*. De boeken zijn dus door Jahweh ingesteld ten tijde van de schepping van de aarde.

(Beale, pagina 702 / Mounce, pagina 252 / Ouweneel, Openbaring 2, pagina 91-92 / Studie-bijbel Nieuwe Testament, Deel 10, pagina 279 en 346 / Studiebijbel SBOT 8, pagina 247)

1B. Alleen het Grote Oordeel kan tot uitschrijving leiden

Uit de Bijbelse getuigenis blijkt dat het Boek des Levens een verslag bevat van alles, wat een mens gedaan heeft gedurende zijn leven op aarde. Die daden zullen aan het licht gebracht worden voor Gods rechterstoel (de grote witte troon; Openbaring 20:11) in het grote oordeel aan het eind der tijden (Openbaring 20:12). Dan zal bepaald worden of iemand verloren gaat of niet. Psalm 69:29 (HSV) getuigt daarover:

Laat hen uitgewist worden uit het boek des levens, laat hen bij de rechtvaardigen niet opgeschreven worden.

Het lijkt erop dat een eventuele uitschrijving uit het Boek des Levens pas plaatsvindt als het oordeel voor de grote witte troon reeds gevallen is (Openbaring 20:11-15). Een tweede mogelijkheid is, dat de uitschrijving in de Grote Verdrukking valt, als op aarde de mensheid opgesplitst wordt in gelovigen en volgelingen van de Antichrist (Openbaring 13:16 en 14:9-10 → Het merkteken van Satan / Openbaring 7:3 → De Goddelijke verzegeling); dit op basis van

Openbaring 13:8 en 17:8.

Alleen zij, die na het oordeel voor de grote witte troon nog in het Boek des Levens staan geschreven, ontlopen de tweede dood; dat is de dood van de ziel. Openbaring 20:14 en 15 (HSV) spreekt daarover:

En de dood en het rijk van de dood werden in de poel van vuur geworpen. Dit is de tweede dood. En als iemand niet bleek ingeschreven te zijn in het boek des levens, werd hij in de poel van vuur geworpen.

De maat waarmee de zonde gemeten wordt, die tot uitschrijving leidt, kent God alleen. We dienen dus voorzichtig te zijn om in dit opzicht uitspraken te doen. Paulus (Romeinen 2:14-16) geeft wel een aanwijzing (we citeren de NBG-vertaling, want die is heel duidelijk):

Wanneer namelijk heidenen, die de wet niet hebben, de wet van nature naleven, dan zijn ze zichzelf tot wet, ook al hebben ze hem niet. Ze bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten. Dit alles zal blijken op de dag waarop, volgens het evangelie dat ik verkondig, God door Christus Jezus oordeelt over wat er in de mens verborgen is.

We sluiten met Mattheüs 7:1 (HSV): *Oordeel niet, opdat u niet geoordeeld wordt.*

NB. Behalve Psalm 69:29, 139:16 en Openbaring 20:15 spreken ook Exodus 32:33, Psalm 56:9, Openbaring 3:5, 5:1, 17:8, 20:12 en 22:19 over het Boek des Levens.

2A. Het Register van het Huis van Israël

Ook wel genoemd: *Het Gedenboek van hen die de HEERE (Jahweh) vrezen en zijn Naam*

hoogachten. Dit boek bevat waarschijnlijk uitsluitend namen van leden van het volk Israël; niet van de Gemeente van Christus (Ezechiël 13:9; Maleachi 3:16^{3) 4)}).

Hoewel vers 9 van Ezechiël 13 nog de indruk zou kunnen wekken, dat alleen valse profeten niet ingeschreven worden, laat Maleachi er geen enkele twijfel over gestaan, dat het uitsluitend om gelovigen gaat. Dat wordt bevestigd door de context van Ezechiël 13:9, want daar gaat het over het gelovig deel van het volk Israël in de Eindtijd, die de Grote Verdrukking overleven. Alleen zij zullen het Messiaanse Rijk mogen binnengaan. Toevoeging aan het Register vindt plaats op basis van verdienste, zo blijkt uit Ezechiël 13:9. Zij die waardig geacht worden, zijn God toegewijd en hebben Hem lief. Een Jood noemt zo iemand een Zaddik; een rechtvaardige.

³⁾ Maleachi richt zich in hoofdstuk 3 tot het volk Israël, niet tot de gehele wereld.

⁴⁾ Waarschijnlijk spreken behalve Ezechiël 13:9 en Maleachi 3:16 ook Daniël 12:1 en Jesaja 4:3 over het *Register van het Huis van Israël*.

2B. Een gedenkboek

Het Register van het Huis van Israël is een *Gedenkboek* – het ziet terug –, dus ligt zijn oorsprong niet in de oudste tijden, zoals het *Boek des Levens*. Gezien de tijdspanne van optreden van de profeten Ezechiël en Maleachi (na de ondergang van Juda en Israël) en de aard van hun profetie, is het Gedenkboek in werking sinds die ondergang en ingesteld als register voor die Israëlieten, die het waard zijn om het Messiaanse Rijk te betreden. Dat tijdstip is ongewis en mede afhankelijk van het gedrag van Gods volk en de volheid der heidenen (Romeinen 11:25). Het draaiboek voor de bevolking van het Messiaanse Rijk ligt dus altijd klaar. Een ieder die in *Het Register van het Huis van Israël* wordt ingeschreven, staat tevens opgetekend in het Boek des Levens.

3A. Het boek des Levens van het Lam

In dit boek (Openbaring 13:8 en Hebrëen 12:23⁵⁾) vinden we allen opgetekend, die in Jezus Christus zijn gestorven en nog zullen sterven, maar ook zij die met Hem ten hemel zullen opvaren. Alle leden van het lichaam van Christus – de Gemeente – staan dus ingeschreven. Het inschrijven vindt plaats op het moment dat iemand deel uit gaat maken van het lichaam van Christus⁶⁾. De voorwaarde daartoe betreft een bewuste keuze om Jezus te volgen. Echter, zij die zich afkeren van Jezus, ondanks dat ze Hem herkennen, worden gewist in dat boek. We noemen dat ‘de lastering van de Geest’ (Mattheüs 12:31-32; Lucas 12:10 en Marcus 3:28-30).

Zij die ingeschreven worden in het Boek des Levens van het Lam, staan tevens opgetekend in het Boek des Levens. Maar, anders dan de overige ingeschrevenen, komen zij niet in het

oordeel, want zij zijn van Christus en Die heeft het oordeel reeds ondergaan.

⁵⁾ Waarschijnlijk spreken ook Lucas 10:20, Filippenzen 4:3, Hebrëen 12:23 en Openbaring 3:5 over het Boek des Levens van het Lam. Openbaring 3:5 spreekt over twee boeken; 5a over *het Boek des Levens*, 5b over *het Boek des Levens van het Lam*.

⁶⁾ Jonge kinderen worden geheiligd in hun gelovige ouder(s). Ook zij zijn ‘van Christus’.

3B. Kinderen gaan niet verloren!

Jonge kinderen zijn niet verantwoordelijk voor hun daden. Ook heeft de zonde van hun ouders geen invloed op hun mogelijke zaligheid (Ezechiël 18 is daar duidelijk over). We kunnen dus met zekerheid stellen, dat kinderen niet verloren gaan. Hun naam staat namelijk ingeschreven in het Boek des Levens en zij zijn niet in staat geweest die zonden te plegen, waardoor ze in het oordeel voor de grote witte troon uit het boek geschrapt moeten worden!

Overige Bronnen:

(Greenhill-1, pagina 303-305 / Oswalt 1, pagina 145 / Studiebijbel Nieuwe Testament, Deel 10, pagina 413 en 414 / Spence & Exell, pagina 75 / Smith, G.V., pagina 157-158 / Weerd,

Ezechiël 2, pagina 220 / Wildberger 1, pagina 169-170)